

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt XXXIII. Secunda & tertia caussa, ob quam diuina bonitas justißimè
adulteria fieri permittit, scilicet fidei diuinæ & duplicis temperantiæ
defectus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45686

pareat, eas velle oculos spectantium lactare. Apostolus vult etiam capita mulierum velari, nedum vbera. Ob quam causam mulier si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine illi dati sunt. Mutata nunc sunt secula, olim fuit turpe mulieri tonderi; nunc pulchrum censetur. Olim velari pulchrum fuit, nunc non caput tantum nudant, sed etiam pectus, ut eo inspecto curiosorum oculi corpus quoque, reliquum possint licitari. Ita nimirum vana sunt Veneris mancipia, quae, si desint alij venditores, se ipsa prostituunt gratis.

1. Cor. 11. 15.

C A P V T XXXIII.

Secunda & tertia causa, ob quam diuina bonitas iustissime adulteria fieri permittit, scilicet Fidei diuina & duplicis Temperantia defectus.

MVndus ab initio innocens fuit; neque sciuit primaetas de adulterijs quidquam. Et primos parentes, in Paradiso, virgines mansisse aiunt; inde exules primum matrimonio vsos. Postea, cum tempore, malitia creuit. Videns enim Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, omni tempore, diluuium Mundo induxit, ut ablueret tantam foeditatem. Verè Venusinus vates:

*Damnosa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosorem.*

I.
Gen. 4. 6.

Gen. 6. 5.

Horat. lib. 3.
Carm. od. 6.

Et alius Poëta aureo seculo aureos mores tribuens canit:
*Credo pudicitiam, Saturno rege, moratam
In terris, visamq; diu: cum frigida paruas
Præberet spelunca domos, ignemq; laremq;
Et pecus & dominos communi clauderet umbra.*

Iuuenal. Sa-
tyra. 6.

Quemadmodum ergo vires hominis ad senium vergentis, ita & virtutes Mundi senescentis deficiunt. Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra? Tanta est socordia, tantus neglectus rerum diuinarum, ut plurimi neque de Deo audiant, neque legant,

Luc. 18. 8.

Pfal. 31. 9.
Ierem. 5. 8.

II.

Magister sentent. in 2. dist. 36. S. Augustin. lib. 5. contr. Iulian. cap. 5.

Rom. 1. 21.

Pfal. 80. 13.

S. Athanasius orat. contr. idola.

legant, neque sciant, quid sit credendum. Hinc æternæ viæ obliuio homines Ethnicis similes efficit, qui cælum suum omne in corporis voluptate posuerunt. Immo tales fiunt, sicut equi & mulus, quibus non est intellectus. Nam equi amatores & emissarij facti sunt: unusquisq; ad uxorem proximi sui hinniebat.

Itaque hæc altera atque peculiaris est causa, cur homines à fide coniugali deficiant, nimirum defectus fidei diuine, qua, tanquam clarissimo lumine, amissa, homines obtenebrantur & obbrutescunt. Siquidem, vt Theologi docent, peccata sequentia sunt præcedentium peccatorum pænæ. Et, vt S. Augustinus ait, *crimina criminibus vindicantur, & supplicia peccantium non tantum sunt tormenta, sed & vitiorum incrementa.* Est etiam quedam peccatorum inter se colligatio, & velut catena, in qua alia sunt causa sequentium, alia pænæ præcedentium peccatorum. Quod, de Ethnicis idolorum cultoribus, diuine docuit S. Paulus, scilicet ex fidei defectu apud eos, idololatriam & excitatem, ex cæcitate, quæ facit, vt rectum videri discernique non possit, natos appetitus & peccata naturæ ipsi repugnantia. *Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euauerunt in cogitationibus suis, & obsecratum est insipiens cor eorum, vt finem & fructum cognitionis Dei, qui est eulus illius, non assequerentur, sed Veneres & Bacchos, Martes & Ioues adulteros adorarent. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam; vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis, &c.* Permisit enim eos sua concupiscentiæ, vt fornicatione & adulterijs sua corpora debecorarent. Quæ est magna pænâ etiam apud Dauidem indicata. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, Ibiunt in aduentibus suis, nimirum mercedem, quam oportuit, erroris sui in semet ipsis recipientes.* Hæc est enim merces eorum, qui, contra naturæ ordinem, deserunt naturæ authorem; & vt vitijs patrocinentur, novos sibi Deos fingunt vitiorum patronos. Nam, vt S. Athanasius tradit: *Idololatria instituta est desiderio eorum, quo stupris & propudijs pleni, figmentis representantur. Quid enim aliud orgia Bacchi, mysteria Deæ Phrygiæ, Veneris sacra, Priapi caeremoniæ, Floralia, quam obscœnitatis fuere monimenta!*

Quis

Quis non putauisset licere, in quo summo Deorum Ioui assimilaretur? At ille altitonans, in tabella, adulterans proponitur. Et panè omnes ciuitates, ait S. Athanasius, omnibus libidibus sciantent, ob immanitatem morum, quam in suis dijs conspiciunt; neque est in hoc genere deorum, quem castum appelles. Olim certè Phœnissæ mulieres ante idola prostituebantur, dedicantes numinibus summum questum, persuase meretricatu ea propitiari, ac prosperitatem rerum inde nasci. Idem fecerunt mulieres Babylonia, Syrae, Medæ, Persicæ, Lydia. Sapienter proinde dictum est: *Initium omnis fornicationis est exquisitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vite est.* Quamuis, vt vitia ordinem non seruant, etiam ex libidine, ad idololatriam perueniatur, quod Salomoni accidit, primùm mulieres, tum etiam Deos alienos securo. Nimirum *vinum & mulieres apostatate faciunt sapientes.* Quando igitur dicitur: *Initium omnis fornicationis est exquisitio idolorum;* non est sensus, quasi nemo ad turpia hæc perueniat, nisi per idola; sed quòd, qui idololatra est, initium ac fundamentum habeat, ad omne genus fornicationum; & nihil non libidinis ab idolis discat. Nam, vt de cæteris taceam, ab ipso Ioue discet, ob adulteria, imber aureus, ob Europas taurus, & aquila fieri ob Ganymedes. Denique ne incestus desit, ipsa Iuno Diuum regina Iouis est *Et soror, & coniux.*

At existimet quis, hæc ad nostram ætatem non pertinere, qua idola non coluntur. Vtinam non colerentur! Nam imprimis, plus est, Atheum esse, & nullum penitus Numen, quam ignotum vel falsum Deum timere. Exardescit enim concupiscentia, cum vindicem non timet Deum vllum; & magis refranatur, cum timet verum Deum. Nam nullum Deum nullus metuit: ligneum aut saxeum, aut luteum Deum soli pueri, aut stulti, verum Deum omnes, qui norunt, metuunt. Atheos autem quot alie nostrum æuum? His licitum est, quidquid libitum est. Nemo punit, quod nemo cernit. De hæreticis scribit D. Hieronymus: *Difficile est, inuenire hæreticum, qui diligit castitatem.* Si enim homo aliter non potest esse continens, nisi Deus det, adeoque, si sine dono & gratia Dei castus esse nemo potest, quæ potest ibi esse gratia Dei, vbi fides non est? Profitentur,

Ecc ipsi

Ibid.

Sap. 4. 12.

3. Reg. 11.
Eccli. 19. 2.

III

S. Hieronymus.
1. 2. in Osee.
c. 9. Sap. 8. 21.

ipſi hæretici (apud ſe) caſtitem eſſe impoſſibilem. Quid ergo mirum, ibi tot adulteria reperiſi, ubi, ipſo Luthero teſte, concubitus homini tam eſt neceſſarius, quàm cibus? & ubi ſanctiſſimum illud axioma: *Si non vult Domina, veniat ancilla?*

IV. Verùm neque hæretici ſunt omnes? Ita eſt, profitemur.

Phil. 3. 19. multi ſe Catholicos, & tamen Deos habent alienos: *quorum Deus venter eſt.* Illud enim cuique eſt Deus, quod maxime colit; quàm multi autem ventri & ijs, quæ ventri annexa ſunt, omnia impendunt, ſtudia, cogitationes, opes, vitam, & hæc, tanquam ad vltimum finem, cuncta referunt? Quàm multi ventrem Deo legique Dei præponunt? vt, diebus interdictis, carnis fatientur; vt vino, yſque ad amentiam inebrientur, nihil illis eſt Deus. Immo venter eſt Deus, ſicut fuit olim Philistiinis Dagon, quem ventris cauſa colebant, à quo frumenti, piſcium & proliſ copiam petiuerunt; qui arcâ fœderis captâ ac juxta poſitâ, auulſis manibus & capite, totus venter erat.

2. Reg. 5.

Quid mirum ergo eſt, ſi & huius cultores in adulteria prolabi ſolent? *Huiusmodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri.* Quidquid illis imperat, exequantur. Cuius turpitudinis euidentis exemplum eſt in *fraterculis hæreticis*, qui, lucerna extincta, promiſcuo concubitu fœdantur; itemque, apud Adamitas, in Moravia, quorum vt quiſque libidine incenſus in aliquam exarſit, eam manu apprehendit, & adiens principem, *In hanc*, inquit, *Spiritus meus concaluit.* Cui princeps reſpondet: *Ite, creſcite, multiplicamini.* Non faciunt tam aperte Catholici? faciunt tamen; & quidem multi, qui, cum peſſimis illis ſenibus, *exarſerunt in concupiſcentiam, & euerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent calum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum.* Quia enim non vident, aut ſperant calum; beatitudinem quærunt in delicijs carnis; & quia non recordantur iudiciorum iuſtorum, nec metuunt infernum, iudicijs juſtis atque Inferno digna non dubitant perpetrare.

Rom. 16. 18.

Sabell. lib. 7. Einn. 9. En. Syl. c. 41. Bohemiz.

Cur autem non vident? cur non recordantur? quia ſibi ipſi ſunt ſenatus; ſibi ſapiunt; nihili conciones ſacras, nihili lectiones pias faciunt; Deum ex memoria, hominem & rationem ex anima excludunt. Hinc in beſtiarum feritatem, ſua culpa mu-

Dan. 13. 2.

ratos,

tatos, merito Deis finit vivere, more bestiarum. Quanquam multæ bestia leguntur istis castiores. Neque enim ciconia, imo & quadrupedes ac belluæ quædam, adulteria, in compare, patiuntur. Et tauri ipsi, pro grege suo, contra rivalem, præliantur.

Neque verò fidei diuinæque cognitionis defectus tantum meretur hanc cecitatem, sed alia quoque peccata ac præcipue ebrietas. Siquidem *Nox & amor vinumq; nihil moderabile suadent.* Atque hæc est tertia causa, ob quam homines, velut in præcipitio, de scopulo in scopulum cadunt. Quod enim Lot contigit, de quo filia dixit: *Veni, inebriemus eum vino, dormiamusq; cum eo,* id sæpius accidit. Vino læditur ratio; hæc amissa, nihil pensi habetur pudicitia amissio. Valdeque sunt familiares Bacchus & Venus. Vnde & Apostolus ait: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Ubicumque *furuitas & ebrietas,* inquit S. Hieronymus, *ibi libido dominatur. Specta ventrem & genitalia, qualis ordo membrorum, talis & vitiorum.* Nunquam ego ebrium castum putabo, qui et sine vino consopitus dormiuorit, tamen potuit peccare per vinum. Ac alio loco *Vinolentia scurrarum est, & comessatorum, venterq; mero astuans citò despirat in libidinos.* Ac infra. *Noë ad vnius hora ebrietatem nudat femora sua, quæ per sexcentos annos sobrietate contexerat. Lot per remulentiam nesciens libidine miscet incestum, & quem Sodoma non vicit, vina vicerunt.* Apud Martialem quoq; *Sotæ filia Clinici Labulla. Deserto sequitur Clitum marito.* Cur? quia intemperanter bibebat. Videant ergo viri, ut sobrias vxores; hæc ut maritos sobrios habeant, si volunt habere castos. Neque vllus maritus sibi speret vxorem castam, quam vider ebriam. Vino madida omnibus est venalis. Nihil recusat pati, quæ nescit, quid patjatur. Hinc, apud Plinium, ex Fabio Pictore hæc habentur. *Fabius Pictor in annalibus suis scripsit: Matronam, quod dicitur, in quibus erant clauis vinarie cellæ, resignauisset, à suis in mediæ mari coactam, quod ipsam ferè verbis, in Apologético reperit Tertullianus. Quam lubrica res est, si viro ebrioso vxor nubit potulenta? Male custoditur pudicitia à sopitis vino. Præstat coniuges esse corpore mancos, quam vinolentos. Potest enim pudicitia, fides, concordia in-*

Ecc 2

miseris

V.

Gen. 19. 32.

Ephes. 5. 18.

S. Hieronymus
in cap. 1. ad
Tit. 7.

S. Hieronymus
ep. 83. ad
Oceanum.

Martial. lib. 4.
epigr. 9.

Plin. lib. 14.
cap. 13.

Erasm. in
Christiani
matrim. In-
tit.

miferis membris habitare, non potest in ebrijs. Qua de causa ille scripsit, nouisse, apud Britannos, se, qui narraret, Patrem, sibi fuisse, tibijs contractis, vt sella vehendus esset, si locum mutare vellet, tum re tenui, hunc duxisse vxorem caecam, & facti causam dixisse: sic melius inter nos constabit amicitia; feremus nos inuicem, pares calamitate, neutri futurum est, quod exprobet alteri. Nec fefellit hominem suum iudicium. Nullus vnquam inter illos sermo fuit non amicus & blandus. Quid mirum? illa nihil in illo mali videre, ille non potuit illam sequi, vt in malo deprehenderet. Ex hac historia etiam patet, pares paribus feliciter iungi: dummodo non sint vitij pares. Vitij enim inter se non conueniunt, vt etiam hoc titulo sine vitiosiora.

VI.

Vino nimis intemperanter ingurgitato sanguinem incendere, est corpus instruere, vt in adulteria effernescat; atque ita, ex intemperantia vna, intemperantia alia nascitur, tanquam ex flamma incendium, sed nullus hic terminus, nam, apud Tiraquellum, adultera eadem & venefica esse creditur: nempe, ob deceptiones, fratres, & veneficia, quae adulterium vel parant, vel iuuant, & comisantur, vel consequuntur, vt annulus annulum in catena. Quin, vt lolium, & quaedam semina vento vecta, sparsim ac saltuacim, sic vitia quoque crescunt, & de marito in vxorem, de vxore in maritum, diuino iudicio ita iuste punientia, transiliunt. Siquidem & ipsis adulterijs merentur adulteria vindicari. Et quidem adulterium in poenam permitti tum aliorum scelerum, tum superbia, auidicat Dominus, apud Isaiam. Cum enim dixisset: *Et visitabo super orbis mala, & contra impias iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arrogantiam fontium humiliabo; subiecit postea: diripientur domus eorum, & uxores eorum violabuntur.* Magna est haec & poena, & humiliatio. Quae tamen praecipue debetur illis, qui & ipsi fidem conjugalem fefellerunt. Haec enim est lex rationis, de qua Iob ait: *Si deceptum est cor meum super muliere; & si ad ostium amici mei insidiatus sum: scorsum alterius sit vxor mea, & super illam incurrentur aly.* Nullis passus est Iob illecebris fescinefari, nullo allubescente oculo, verbo, aut

Tiraquell. l. 8.
Connub. n. 22

Isaiz 13. 11.

Iob. 31. 9.

nutu decipi; vt infidias faceret foribus alienis. Quare securè potuit illud sibi imprecari, quod grauissimum etiam Lacedæmonij censuerunt. Nam, Suida teste, *Lacedæmoniorum execratio est: Vinam adificos, ac terram egeras, & equos alas, & vxor tua mæchum habeat, quòd hec omnia sumptuosa & noxia sunt.* Hanc iustam adulterij pœnam Deus etiam Dauidi inflixit, & antè, quàm infligeret, comminatus est. *Eò quod tuleris vxorem Vria, tollam vxores tuas, in oculis tuis, & dabo proximo tuo.* Nimirum iustus iudex, qui oculum pro oculo, dentem pro dente exigit; par pari solet referre; vt de similitudine pœnæ, culpæ magnitudo agnoscatur.

Quanquam coniugi quoque coniux adulter, prauitate exempli, occasionem præbet. Et, dum iusta quadam indignatione ac zelo mouetur vxor, facilè animus stomachans suggerit, vt adulterium adulterio vindicet. Putatque, se non debere esse pudicam, quæ maritum intelligit esse impudicum. Et quid maritus succenseat, quod ipse facit? *Improbus est,* inquit Seneca, *qui ab vxore pudicitiam exigit, ipse alienarum corruptor vxorum.* Quæ publicè dicit, *Caia tibi fiam, si mihi Caius eris;* eadem tacitè dicit: *Mæcha tibi fiam, si mihi mæchus eris.* Seruanda fides ab viroque alteri est; inquit Lactantius, *immo exemplo continentia docenda vxor, vt se caste gerat. Iniquum est enim, vt id exigas, quòd præstare non possis.* Quis vir non ægrè ferat, præstare se fidem vxori mutuam charitatem non exhibenti? cur ergo & vxor non sentiat, se fidelem marito ad alienum torum euaganti?

Dum fuit Atrides vnà contentus, & illa

Casta fuit: vitio est improba facta viri.

Primum itaque, ait Aristoteles, *leges sint viro ad vxorem, vt iniuria cesset, sic nec ipse iniuriam patietur.* Alioqui, si ille fastidit connubium, imitari vult mulier virum, & alium parare amicum. Certè nulla est tam pernicii pudoris adultera, quæ hanc causam perfidiæ suæ non prætendat; *iniuriam se peccando non facere, sed ferre.* Non ergo tantùm adulterat ipse, sed vxorem quoque suam adulteram facit *homo neque alieni matrimonij abstinens, neque sui custos;* ait Quintilianus, *qua inter se natura*

Ecc 3

connexa

Suidas verb.
Dacnomenos.

2. Reg. 12. 14.

VII.

Senec. ep. 95.

Lactant. lib. 6.
cap. 23.

Quid. lib. 1. de
arte.

VIII.

connexa sunt. Nam neque maritus circa corruptendas aliorum coniuges occupatus, potest vacare domesticae sanctitati; & uxor, cum in tale incidit matrimonium, exemplo ipso incitati, aut imitari se putat, aut vindicare. Cauendum igitur, ne occasionem vitij nostram temperantia demus: sed assuescant inimici mores duorum, & inueni paribus animis ferant. Nos ipsos in altero cogitemus. Nam fere hoc iustitia summa consistit, ut non facias alteri, quidquid ipse ab altero pati nolis. Commeritum ergo est supplicium, & populo adultero olim quoque dignum indicatum. Non visitabo super filias vestras, inquit Dominus, apud Oseam, cum fuerint fornicatae, & super sponas vestras, cum adulterauerint: quoniam ipsas meretricibus conuersabantur. Vult igitur Deus, ut poena, ex quo, adulterij respondeat. Quae sane poena non est exigua. Siquidem ignis est, usque ad perditionem deuorans. Olim ignibus adulteria puniebantur; nunc saltem zelotypiae igne ea plechit Deus; qui utique usque ad perditionem deuorat; si adigit ad furorem. Hoc autem eum facere, Salomon est testis: Zelus & furor viri, non praeter in die vindictae, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet, pro redemptione, dona plurima. Certò grandis dolor, incredibilisq; ignominia, inquit S. Hieronymus, quando maritus in media ciuitate uxoris iniuriam prohibere non potest. Non est tantus dolor in filia constuprata, quantus in uxore polluta: maritus enim libentius audit uxorem interfici, quam pollui. Est autem hac poena maxima est, est ramen talionis, & iusta, quia etiam adulterium nefas est, vel iniquitas maxima: quam & Abimelech peccatum grande, ob insignem sceleris improbitatem, appellauit. Hac de causa ait Ecclesiastes: Inueni amariorum morte mulierem, quae laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capietur ab illa, ut puniatur. Inter omnes autem puniendi modos, amarissimus est, si adulterium vnius adulterio alterius plechatur; sed & iustissimus, iuxta illam iustitiae legem; In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.

Osee, 4. 14.

Iob, 31. 12.

Prou. 6. 35.

S Hieron. in Amos. 6. 7.

Iob, 31. 11.

Gen. 20.

Eccles. 7. 27.

Matth. 7. 2.

IX. Cromer. lib. 4.

Quod Boleslao II. Polonorum regi, rerum alioqui gestarum magnitudine clarissimo, alijsque, sub illo, Veneri non minus, quam Marti militantibus, iustitiae contigit. Hic rex, victis

vicis Russis, & Kiouia metropoli eorum expugnata, delicijs
 vrbis semigræcæ corruptus, maximorum malorum caussam
 præbuit. Nam dum Poloni, regis ductu, Kiouia, nulla se nequitia
 & libidine, quamuis fæda, & sibi inuitata prius, abstinere; uxores
 eorum & filia domi relicta, nonferentes tam diuturnam virorum
 absentiam (iam enim septimum fere annum in Russia & Hungaria
 militantes domibus aberant) tum etiam libidinibus eorum & iniurijs
 irritata, flagitijs vicissim viros & propinquos suos pleræque ulciscun-
 tur. Nonnullarum etiam pudor & constantia, partim blanditijs, &
 falsa extinctorum virorum persuasione, corrumpitur; partim vi ex-
 pugnatæ, iustæ diuini Numinis vindicta atque permissu. Hac ubi
 viri in hiberna renuntiata sunt, cum com meatum domos visendi à
 rege impetrare non possent, clam discesserunt. Rex veritus, ne Russi,
 despecta Polonorum paucitate, opprimendi sui consilium inirent, per-
 uenit Cracouiam, conceptam animo in desertores iram in apertum
 profert: à quibus fugæ initium ortum erat, eos capitali pœna afficit:
 in ceteros autem bonorum confiscatione, aut diuturno carcere ani-
 maduertit. Sauij & in mulieres, quæ culpa affines esse videbantur.
 Abstractis enim & abiectis infantibus, quos è stupris & adulterijs
 enixa erant, catulos ad vbera earum admonisse dicitur. Mox, cum
 libidine in dies magis efferaretur, & Stanislauum Episcopum Cracoui-
 ensem crudeliter interfecisset, regno pulsus, miserandum in modum,
 periit.

Eant nunc reges principesque, eant militiae duces, & di-
 cant, sibi quiduis, domi bellique, licere. Vigilat vbique ocu-
 lus Domini, & extenta est manus eius ad ferendum. Hunc
 ictum si exire volunt, caueant longas moras & otia conuiuia-
 que, in castris; non est ibi locus vacandi, non tempus otiandi;
 turpissimum auditu est, plures horas in epulis, quàm consilij,
 consumi: manus magis poculis, quàm gladijs tenendis assue-
 fieri; pedes rariùs in campis, quàm in triclinijs versari; caput
 sapius vino, nunquam ferro hostis sauciari: denique delicias,
 inter arma, non victorias quæri. Neque putandum est, deesse
 lenocinijs occasionem. Etiam, in Germania, Italia, Gallia,
 Hispania, sunt vrbes Græcæ, quia Græci mores. Alij Græcè
 esuriunt, alij Græcè bibunt; &, si ad dialectos est veniendum,
 in alijs

K.

Athenæus
lib. 12. Dipno-
tophist.

in alijs est Atticus impudensque aspectus; in alijs Bœoticus stu-
por; in alijs Dorica saltandi infania, ac Ionica mollities & lu-
xus. Hi mores, vt pestes, cauendi, præcipuè ducibus, quorum
exempla, vt conspectiora, ita & sunt magis contagiosa, & per-
niciosa; quia sicut à capite motus in reliqua membra, ita & à
Duce vitium in milites descendit. Ducuntur enim non impe-
rio tantum, sed & exemplo. Quod exemplum, per milites, et-
iam procul in militum vxores domi, multoq; magis in castris,
corriuatur. Quid facerent enim, toto septennio, domi, quæ
maritos suos audiunt, & sæpe præsentem vident, in castris, quo-
tidie, & in curru, & in mensa meretricem habere ad latus affi-
dentem? quasi non sufficiat, noctu, in occulto & tenebris pec-
care; sed profitenda sint flagitia, in publico; vt non tantum
exerceantur, sed etiam doceantur. Simplicissimæ mentes, co-
ram tot testibus, in castris, conuiuantes, summo loco, pellic-
es collocatis, & arbitramini, rem hanc ad vxorum vestrarum
aures non peruenturam? Quod si tale quid illis, tot litteris, tot
nuncijs, tanta certitudine patefiat; quid illas putatis cogitatu-
ras; immò quid facturas? Nimirum non tantum ipsi adulteri
estis, verum etiam vxores vestras quodammodo cogitis adulte-
ras fieri. Neque idcirco sanctas mansisse, vobis persuadete, si
domum redeunt non inuenitis cunas aliena sobole repletas;
sunt Deum non timentibus mille modi vel prolem ex oculis,
vel etiam è vita tollendi. Adeò vos in causa estis, dum impu-
rè belligeratis, vt coniuges vestræ & adulterijs se vindicent, &
vindictam infanticidijs abscondant, vt crimen crimine maio-
re tegatur. Sed non tegitur Deo: quia *non est vlla creatura in-
uisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis
eius*; quemadmodum & Bolelai, & militum eius, & impura-
rum istarum coniugum facta fuerunt, quarum nulla impunita
mansit. Tamen enim, maritorum exemplo, quodammodo
prouocatae sunt, non tamen eapropter excusantur; in absen-
tia viro- rum, Penelopem imitari potuissent; nolentes ergo pu-
nitæ sunt, quia volentes peccauerunt. Igitur, sine malitia, vltus
est Deus earum malitia in pœnam maritorum. Quid faciet il-
lis, qui, in vna secum mensa, vxorem habent, & vxoris amu-
lam:

Hebr. 4. 13.

lam: vt nullis nuncijs, nullis litteris sit opus, eum oculi testes sint, videantque, ob quod intabescant. Plectet eos profecto æquè acerbè, ac iustè Deus.

Qui etiam alia subinde peccata adulterijs plectit; nec tamen adulteria illa finit esse impunita, cum & ipsa peccata pariter sint, & supplicia peccatorum. Tanquam peccata permittit Deus; tanquam supplicia dirigit; quia nouit etiam malis ad bonum finem uti, sicut medicus viperis. Alboinus Longobardorum rex, cuncta penè Hetruria & Arimino ac Cisalpina Gallia, à Bononia Papiam vsque, omnibus, excepto Brixellò, partibus potitus, Veronam se contulit, vbi vxorem reliquerat. Ibi regni sedem constituturus epulas solennes dedit. Vino exhilaratus, inter lætitiã conuiuij, Rosimundam vxorem eã patetã bibere compulit, quam ex patris ipsius Chunimundi quondam à se occisi capite in poculum redegit; & addito intemptiuo ioco, dixit, *vt latè biberet, cum patre suo*. Insedit hæc iniuria altiùs mulieri, sed animum pressit, & tacuit. Neque enim verbis, sed morte vlciscendam iudicauit. Vindictam, postquã satis coxit, ita effectui dedit. Erat Helmechildus quidam Longobardus, forma præstans, bello strenuus, & in armis ferox. Is puellam gynæcei, in obsequijs Rosimundæ versantem deperibat. Quod cum non ignoraret regina, cœpit virgini suadere turpia, atque amatoris iussit obsequi obscœnæ voluntati. At illa rem inhonestam auersata, negauit se pudicitiam in propatulo habere. Apertiùs ergo regina agendum censuit, docuitque, non id se velle, vt ipsa castitatem prostituere, sed vt tantummodo iuuenem irretiret, & clanculum ad se inuitaret, eoque veniente, se subduceret: reliquum negotium sibi esse relinquendum. Virgo hætenus reginæ seruiendum existimans, annuit. Re ita constituta, induit regina famulæ suæ vestes, & tenebris nocturnis consilium adiuuantibus, in designatum confedit locum. Adest, condicta hora, iuuenis, & facit, quod nox, quod mulier, quod militaris licentia, quod perulantis adolescentiæ consuetudo suaserunt. Tam parabat abire, cum regina eum pallio retinens eiuscemodi sermone interpellauit. Neme tuam illam veterè beneuolentè esse arbitreris, ô Helmechilde;

Fff

Regina

XI.

Io. Naucler
vol. 2. Chronogr gener.
20 An. 574.

Regina sum. Vindicta me ad hoc facinus impulit, non libido. Tua fortuna, in tua manu est. Aut regnabis, aut occumbes. Vtrum vis, elige; vel accusari apud regem, vel regem obruturum care debes, ac me, cum regno Longobardorum, habere. Vide, quid praestet, folium, an sepulchrum. Succubuit iuuenis gemino ariete quassatus: nam hinc spes eum impulit, inde merus egit. Itaque Alboinum quiescentem, licet inuita manu, & ad primum vulnus resistere conantem occidit. Eius funus vbi multis Longobardorum lachrymis elatum fuit, annisa est Rosimunda Helmechildum declarare regem. Noluerunt Longobardi eum diademate ornare, qui per adulterium & plusquam parricidalem caedem sibi viam fecisset ad coronam. Quin & reginae minas atque arma intentarunt. Illa & femina, & sceleris conscientia agitata, metu vindictae, profugit. Neque profugit sola, sed fide publica a Longino habita, quidquid pecuniarum & regiae gazae habuerat Alboinus, imposuit nauibus. Comitatus sunt illam filia Alfuinda & adulter. Athesi in Padum sunt delapsi, & per Adriaticum mare Rauennam peruenierunt. Ibi a Longino perhonorifice, magnoque apparatu sunt accepti. Aliquot menses, eo loco, summa in quiete fuerunt; sed, ne alij quiescerent, multa interim machinabantur, ut Longobardi Italia pellerentur. Conniuere, huc usque, visus est diuinus oculus, & tantum ostendit, sibi Alboini crudelitatem displicuisse. Nunc, ut etiam adulteros plesteret, alijs illecebris vindicem permisit excitari. Siquidem Longinus partim forma mulieris, partim auri cupiditate, partim etiam spe regni accensus Rosimundam omni genere officiorum ambiuit, delimitamque, ut ipse ea potitus Longobardorum regnum adipisci posset, eò induxit, ut se Italiae reginam, fore crederet, si quidem Longinum sibi matrimonio iungeret. Sed obex erat remouendus. Facile fuit & hoc faeminae maiora sibi promittenti persuadere. Itaque consentit in Helmechildum necandum. Captauit callida mulier occasionem, cum Helmechildus de balneo exiret calens & sitibundus; tum enim, quasi noua Circe, poculum veneno infectum ei porrigens aiebat: *hoc bibe, quia virus vehementer alit.* Arripit ille craterem, & a tali manu au-

diis

diùs bibit. Verùm mox fenfit, esse virulentum. Vna igitur manu Rosimundam, per capillos, tenuit, altera gladium vagina direptum stringens, id, quod in scypho reliquum erat, ipsam exhaurire perfidam coëgit. Ita non solùm ipsa, quod intriuerat, ebibit, sed etiam duos maritos, duoque regna, vno haustu, amisit; eodemque veneno, adulteram atque adulterum, Deo sic iustissimè vindicante, interemit. Nemo miretur, si Deus non impedit adulteria, in Mundo, sed subinde hunc vel illum sinit in facinus labi. Alboinus superbè vxori insultauit, & ex fida coniuge, adulteram fecit: adulteram Deus primùm regno, tum etiam vita eiecit; & occiso adultero sociam addidit, ne sine comite eum mitteret ad Rhadamantum. Accuset iniustus Dominum, *Dominus iustus in medio ejus non faciet iniquitatem*: lateant noctu impuri, mane, mane iudicium suum dabit in lucem, & non abscondetur; nesciuit autem iniquus confusionem; nam in tenebris peccans, non credidit turpissima sua facinora in aprium proferenda.

Sophon. 3. 5.

XII.
Fulg. l. 8. c. 12.

Quemadmodum neque Gangulphi Burgundi sub Pipino rege militis vxor, quæ adulterio commaculata, cum probare vellet, innoxiam se esse, demersâ, in frigido fonte, manu, adiuratione petijt, ne eam, sine prodigij specie, si culpam ferret, inde posset leuare. Mira & à Deo res facta fuit, cum à fonte manum tolleret, desiccata extraxit; non aliter, quàm si in medijs eam ignibus tenuisset. Itaque, ob prodigium, à viro separata fuit, jam antè separata à Deo, qui adulterium periu- rio tegi non est passus, voluitque potius naturæ legem, in aqua, mutare, quàm vt, sine prodigio, & velut tacendo, falsum juranti femine adstipulari videretur. Quare nec aqua impuram madefecit. Nisi manum siccam retraxisset, iurasset impia, se scelus abluisse. Nulla igitur mulier credat, furta sua atque improbitates in lucem non venturas; hanc adulteram elementa prodiderunt. Quod etiam, apud illos, verum est, qui hanc historiam longè aliter veriùsque recensent. Aunt enim, hunc Gangulphum, qui Anno 759. sanctitate claruit, emto, in Burgundia fonte, eundem in Francia, loco, cui nomen Vuarena, elieuisse; nam precibus ad Deum fuis impetrauit, vt inde huc fugeret,

Sigbertus
Erphordiens.
c. 67. & Vin-
centius lib. 23.
c. 159. Sur. 116
Maij.

Fff 2

fugeret,

fugeret, & qui ibi se subduxerat, hinc emergeret. Cui miraculo alterum accessit. Vxor eius de adulterio delata, iussa ex illo lapidem tollere, sat frigido alioquin, brachium ambustum retraxit, abstracta à digitis & cubito, quousque aqua pertigerat, cute: quæ proinde ab illo dimissa, cum clerico adultero, ut infra referam, necem illi intulit. Ex eo tempore ille pro martyre est habitus, fonte miraculis compluribus eius sanctitati subscribente. Martyres tales, nostro auro complures habere possemus; & si fontes quoque nunc tales essent, etiam plures, quibus brachium immissum vstularetur.

CAPVT XXXIV.

Quarta permissorum à Deo adulteriorum causa, ut Magistratui civili detur iustitia administranda occasio.

I.

Hiloxenus Poeta, roganti cuidam, cur Sophocles probas inducat mulieres, ipse verò malas? dixit: Quia Sophocles quidem, quales illas esse oporteat, dicit; ego autem quales sint. Dixisset melius, Mulierum alias bonas esse, alias malas; illas à Sophocle laudari, istas à se perstringi. Neque enim omnes malæ, neque omnes bonæ sunt; ut proinde aliqua, pro virtute, honorem, aliqua pœnam, pro malitia sua, mereantur. Dat enim virtutum Auctor Deus & hinc mortalibus occasionem iustitiæ exercendæ: ut, quemadmodum ipse adulterij reos, lege præscripta, lapidibus iussit obrui; ita & illi adulteris non parcant. Quin & prodigijs subinde puniens eiusmodi fœdos homines, ostendit deformitatem adulteriorum, ut fecit in illo milite, de quo Cantipratanus scribit sequentia. *Hic delatere coniugis, intempesta noctis silentio, vice quadam, exsurgens, completo cum aliena flagitio, domum, luna lucente, redibat. Cuius faciem per fenestram intrantis vxor eminens contemplant, clamat horrifice. Ad cuius clamorem ancilla domus, & famuli concurrentes, mox ad contuitum domini pariter conclamauerunt, quasi à conspectu demonis perturbati. Quod ut miles vidit, animaduertit, faciem suam à forma propria recessisse, & diuino iudicio secundum vi-*

Num. 20.

Thom. Cantiprat. lib. 2.
Apum. c. 30.
§. 4.